

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA PEDAGOGLAR
TARBIYALANUVCHILARNING KASBIY MEHNATGA OID
KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH**

Andijon viloyati Marhamat tumani 28-son DMTT direktori

Toshpulatova Sayyora Arabboyevna

Annotatsiya: Ushbu maqolada Maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilarni mehnatga asta-sekin qiziqtirish, ularning kasbiy mehnatga bo'lgan ishtiyoqini uyg'otish, mehnat faoliyatining boshlang'ich ko'nikmalarini o'rgatish va mehnatsevarlikni rivojlantirish kerak. Tarbiyalanuvchilarni kattalar bilan birgalikda ijtimoiy foydali mehnatga jalb qilgan holda kasbiy mehnatning ijtimoiy ahamiyatini anglab yetishlariga yordam berishi kerakligi keltirilgan.

Kalit so'zlar: Tarbiyalanuvchilar, kasbiy mehnat, ko'nikma, atrof-muhit, o'yinlar, tarbiya, jarayon, axloqiy, faoliyat.

Keyingi yillarda olib borilgan psixologik-pedagogik tadqiqotlarning natijalari Maktabgacha ta'lim yoshi davrida bolalarning aqliy rivojlanishida juda katta imkoniyatlar mavjudligini ko'rsatadi. Bularning hammasi Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga beriladigan bilim, malaka va ko'nikmalarini yanada chuqurlashtirish, hajmini kengaytirish maqsadga muvofiq. Maktabgacha ta'lim yoshining oxiriga kelib bolalar tevarak atrof to'g'risida kattagina hajmdagi eng oddiy bilim va tushunchalarga ega bo'lib qoladilar, asosiy fikrlash jarayonini egallab oladilar, narsa va buyumlardagi voqealardagi muhim va muhim bo'lmagan tomonlarini ajrata oladigan ba'zi bir sabab natijali bog'lanishlarni bilib oladigan bo'lib qoladilar. Ularda o'quv faoliyatining dastlabki ko'rsatkichlari shakllanadi. Shuning uchun bog'cha yoshidan boshlab rivojlantirib borish katta ahamiyatga ega. Maktabgacha ta'lim yoshining dastlabki bosqichlarida bolalarda tasavvur ta'limi

bo'ladi. Hayotiy tajribaning ortib borishi va tafakkurning rivojlanishi bilan ijodiy xayol tarkib topadi.

Bolalarni yosh guruhlariga taqsimlashda har bir guruhga faqat bir xil yoshdagi bolalarni tanlash va shunga qarab ta'limtarbiya jarayonini tashkil etish. Bolalarning har xil faoliyat bilan shug'ullanishlari va birbirlari bilan muloqotga kirisha olishlari uchun zarur moddiy muhitni

yaratish. Buning uchun guruh xonasi va maydonchani gigiyenik, pedagogik, estetik talablar darajasida kerakli asbobanjomlar bilan ta'minlash. Bolalarning yoshiga mos kun tartibiga rioya qilish va uning barqarorligini ta'minlash. Bolalar shaxsini shakllantiradigan faoliyat turlarini (o'yin, mehnat, ta'lim) tashkil etish va bu faoliyatlar uchun kun 229 tartibidan ma'lum vaqt ajratish. Bolalarning har xil faoliyatlarini ilmiy asoslangan prinsiplar asosida almashtirib borish MTTning har xil yosh guruhlarida bolalar hayotini to'g'ri tashkil etish.

Tarbiyalanuvchilarning kasbiy mehnatga ko'nikmalarini shakllantirishning asosiy vazifalari:

- **mehnat qobiliyatini rivojlantirish;**
- **atrof-muhit va hayotning tuzilishi haqidagi g'oyalarni boyitish** (mehnat faoliyatida mumkin bo'lgan ishtirok etish jarayonida);
- **jamoada ishlash va jamoaviy ishlashga tayyorlik**
- **aqliy rivojlanish**, shu jumladan axborotni, g'oyalarni idrok etishni rivojlantirish sodir bo'layotgan narsalar haqida, harakatlarning ma'nosini tushunish, mehnat asboblardan foydalanishning ma'nosi va usullarini tushunish, mehnat jarayonini rejalashtirish va mehnat natijalarini oldindan ko'rish qobiliyatiga ega bo'lish;
- **axloqiy va shaxsiy rivojlanish** (boshqa odamlarning mehnatini hurmat qilish, ularga yordam berish istagi; mustaqillikni, faollikni rivojlantirish, o'zaro yordam, ijtimoiy foydali faoliyatga tayyorlik, boshlangan ishni oxiriga yetkazish qobiliyatini shakllantirish;

➤ **nutqni rivojlantirish** (soʻz boyligini boyitish, muloqot qobiliyatlarini yaxshilash);

➤ **jismoniy rivojlanish** (qatʼiyatlilikni rivojlantirish, harakatlarni muvofiqlashtirish, nozik vosita qobiliyatlari va boshqalar);

➤ **estetik rivojlanish** (ishni bajarish istagi va qobiliyatini egallash.nafaqat toʻgʻri va tez, balki chiroyli).

Tarbiyachining maqsadi tarbiyalanuvchilarga oʻz mehnatini bilish muhimligini, shuningdek, mehnatning qadr-qimmatini anglash, mehnat qoniqish olib kelishini taʼkidlab,natija quvonch va zavq keltirishi mumkin.

Kasbiy mehnat tarbiyasiga oid muammolarini hal qilish quyidagilar orqali amalga oshiriladi:

- Oʻz-oʻziga xizmat koʻrsatish;
- Uy-roʻzgʻor ishlarida ishtirok etish;
- Tabiat burchagida ishlash;
- Qoʻl mehnati;
- Tabiatda ishlash.
- Markazlar orqali ishlash

Mehnat quvonchi kuchli tarbiyaviy kuchdir. Bolalik yillarida tarbiyalanuvchi bu ezgu tuygʻuni chuqur his qilishi kerak. Mehnatda insoniy munosabatlarning boyligi tarqaladi. Agar tarbiyalanuvchi bu munosabatlarning goʻzalligini his qilmasa, kasbiy mehnatga muhabbatni tarbiyalash mumkin emas. Mehnat tarbiyasi jarayonida eng avvalo, yosh tarbiyalanuvchilarda madaniy-gigiyenik koʻnikmalarni, oʻz-oʻziga xizmat koʻrsatish koʻnikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, oʻrganish kerakbolalar nafaqat oʻzlariga, balki boshqalarga ham gʻamxoʻrlik qilishlari kerak. Shu maqsadda quyidagi tadbirlardan foydalanish mumkin:

➤ “Tozalik –salomatlik garovi” -madaniy-gigiyenik koʻnikmalarni shakllantirish;

➤ “Keling, tanishamiz” –kasb turlari bilan tanishtirish;

➤ “Bizning yordamchilarimiz” -maishiy texnika bilan tanishish;

- “Yashil do‘stlar” –o‘simliklarni parvarish qilishda ishtirok etish;
- “Jonli burchak” -hayvonlarni parvarish qilish bilan tanishish (baliq va boshqalar);
- “Mazali ustaxona” -pishirish asoslari bilan tanishish, jarayonga jalb qilish oddiy taomlarni tayyorlash

Mehnatning aqliy tomondan rivojlantirishdagi ahamiyati shundaki, mehnat jarayonidaular borliqni faol anglay boshlaydilar. Maktabgacha yoshdan boshlab tarbiyalanuvchilarga mehnat tarbiyasini berish ularni estetik va

jismoniy jihatdan ham rivojlantiradi. Yosh avlodga berish masalasi hozirgi davrda eng dolzarb mavzu hisoblanadi. Mehnat har bir yosh guruhidagi tarbiyalanuvchilarning o‘ziga xos xususiyatlarni etiborga olib tashkil etiladi, unga to‘g‘ri rahbarlik qilgandagina etarli natijaga erishish mumkin. Maktabgacha yoshidagi tarbiyalanuvchilarning o‘ziga xos tomonlari ko‘pgina olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy ishlarda keng o‘rganib chiqilgan. Bolalar mehnatining muhim belgisi ularning ma‘lum maqsadga yo‘naltirilganligi. Kichik maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilarning mehnati inson jarayonga oid xarakter bo‘lib, u faqat kattalarning rahbarligi natijasida amalga oshirilishi mumkin. Tarbiyachi tarbiyalanuvchilarni o‘z faolyatlarini taxminiy rejalashtirib olishlariga o‘rgatishi va ular faolyatiga rahbarlik qilib olishi lozim.

Xulosa shuki, Maktabgacha yosh davrida kasbiy mehnatga oid mashg‘ulotlar o‘yinlar orqali o‘zaro bog‘liq holda kechadi, biroq har qanday holda ham tarbiyalanuvchilar mehnatini o‘yinga aylantirish, ularning farqini yo‘qqa chiqarish noto‘g‘ri bo‘lar edi. Tarbiyachilar va ota-onalar ta’sirida asta-sekin bolalar mehnati o‘z vazifasi, mazmuni, metodi va tashkil etilishi bilan mustaqil faolyat sifatida ajratib boriladi. Mehnat qilish muntazam tarzda bo‘lib unda hamma tarbiyalanuvchilar ishtirok etsa va kattalar mehnati bilan tanishtirib borilsa, u tarbiya vositasiga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Boboyorova G. Bolalarni maktabga tayyorlashda interfaol usullardan foydalanish. Maktabgacha ta'lim j., 2007. 6-son. -14 b.
2. Bure R.S. Maktabgacha tarbiyachi va mehnat: Mehnat tarbiyasi nazariyasi va metodikasi // Darslik -metod. nafaqa. Sankt-Peterburg: Detstvo-Press, 2004. 141 p.
3. Kutsakova L.V. Bolalar bog,,chasida Mehnat tarbiyasi: 3-7 yoshli bolalar bilan ishlash uchun: Uslubiy qo,,llanma. Moskva: Mosaic-Synthesis, 2007. 135 p. (Bolalar bog,,chasida ta'lim va tarbiya dasturi kutubxonasi)
4. O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo,,yiladigan davlat talablari. –T:, 2018 yil
5. Z.B.Qodirov. Komil inson tarbiyasining pedagogik asarlari. T-2001.